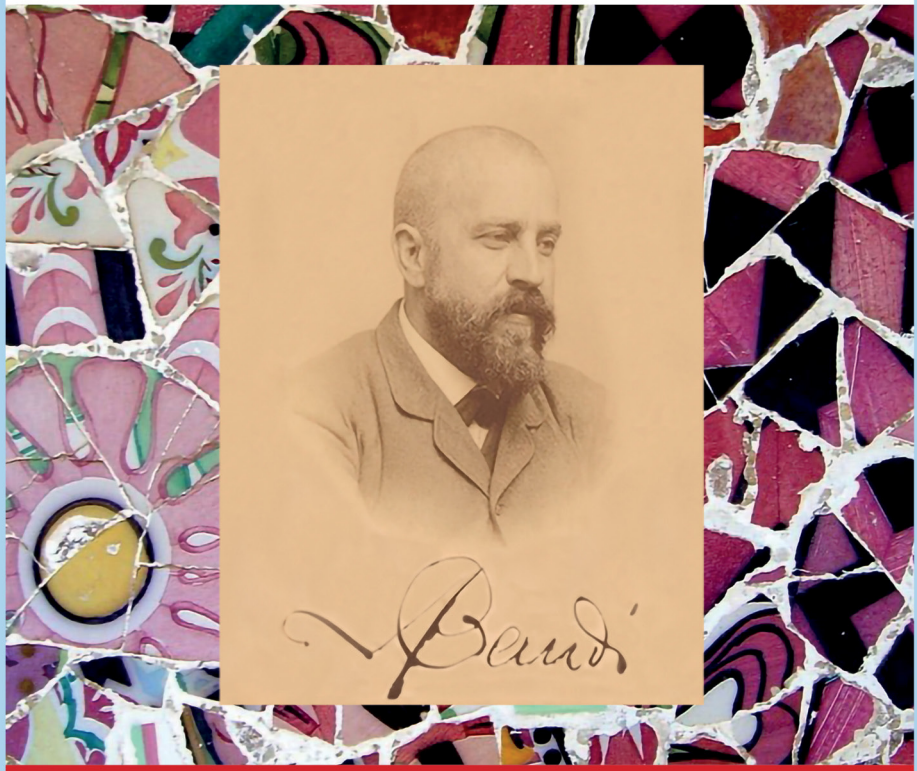
MARIO LACRUZ

Gaudí, la novel·la d'una vida

«Aquesta novel·la té alguna cosa d'aristocràtica
que recorda l'estil de Stefan Zweig i de Sándor Márai»
(Eva Comas, AVUI)

Gaudí, la novel·la d'una vida

COL·LECCIÓ
LLETRAFERITS

Mario Lacruz

Gaudí, la novel·la d'una vida

Traducció de Josep M.ª Partegàs i Mas

Postfaci de Rosa Montero

Primera edició: novembre de 2026

Títol original: *Gaudí, a novella*

© Successors de Mario Lacruz, 2026
© de la traducció: Josep M.ª Partegàs i Mas, 2026
© de la nota a l'edició: J. M. Lacruz Bassols, 2004, 2026
© del postfaci: Rosa Montero, 2004, 2026
© de les fotografies de contracoberta: F. Bedmar

© d'aquest edició: Editorial Funambulista, 2026
c/ Flamenco, 26 - 28231 - Las Rozas (Madrid)
www.funambulista.net

ISBN: 979-13-992807-4-6
Dep. Legal: M-27917-2026

Maquetació: Gian Luca Luisi

Motiu de la coberta: Foto del passi professional de Gaudí per a l'Exposició Universal de Barcelona (1888), Institut Municipal de Museus de Reus

Impressió i producció gràfica: Safekat

Imprès a Espanya

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprenent-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'editor i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Gaudí, la novel·la d'una vida

No copiem les formes del passat,
cerquem-ne l'esperit.
A. G.

De vegades, la fidelitat absoluta als fets
és la més gran de les infidelitats.
M. L.

Un amor contrariat pot ser la clau de tota una existència.
M. L.

PROEMI

1926

Eren les acaballes de la tarda i la claror s'anava decandint a mesura que aquell home jove baixava l'escala, tallada en pedra, de la cripta de la Sagrada Família; arribant al túnel que menava al soterrani ja era gairebé nit closa. Les pedres i els carreus entaforats a la penombra brillaven deçà i d'allà amb la poca claror que s'escolava des de dalt. El toc d'unes campanes trencava el silenci de manera intermitent, talment campanades que vinguessin d'un altre món. Al capdavall del soterrani, una ampla faixa de llum que venia del taller es projectava en un tram d'aquell corredor enorme. Les campanes batien cada cop més fort. L'home va travessar el llindar.

A dintre, la cambra estava poc il·luminada i atapeïda de motlles de guix, de portaplànols i de maquetes. Un xubesqui apagat i una llitera completaven el mobiliari. Diversos tubs metàl·lics penjaven d'una bastida especial feta de fusta. Un home gran, en mànigues de camisa i amb els cabells blancs colpejava, els tubs amb un martellet i prenia notes ara i adés en un paper.

Va semblar que la interrupció del jove l'hagués destorbat.

Van parlar breument. En acabat, el qui havia arribat va girar cua i se'n va tornar pel mateix camí que havia fet abans, a través del soterrani fosc.

Poc després el vell va deixar estar el martellet i es va posar una jupa fosca i ratada. Allà tot semblava fosc i gastat. Portava uns sabatots amb sola d'espart força espellifats. Va anar cap a un dels porta-plànols, colpejà els tubs tot passant i van fer so de campanes. Va agafar un plànol, el va enrotllar, i encara es va enflocar un barret tronat d'ala girada cap amunt. Va agafar el plànol enrotllat amb una mà i amb l'altra va empomar un bastó de passeig. En passar un altre cop davant dels tubs penjats al bastidor, amb el bastó els va fer gronxar; va apagar el llum del taller i se'n va anar.

El vell va seguir amb passes segures aquell laberint de galeries i corredors i va pujar l'escala. L'acompanyaven les notes que emetien els tubs, amb un so que es repetia i de

lluny s'anava perdent. Encara amb l'eco a l'oïda, va sortir a l'aire lliure de la tarda.

Se'n va anar per l'esplanada de la Sagrada Família cap a la plaça de Tetuan. Caminava capcot, capficat, i amb el bastó apartava els papers que la brisa havia arrossegat. L'esplanada estava pràcticament buida. De lluny arribava el traüt del trànsit, però a les seves orelles reverberaven les notes metàlliques dels tubs.

Al carrer no hi havia gaire trànsit. Per la Gran Via xamfrà amb Bailèn s'acostava un tramvia. L'home anava a travessar. A les seves orelles encara repicava el so de les campanes tubulars. La campaneta del tramvia va sonar amb insistència. Van grinyolar els frens.

Tot seguit el silenci va ser absolut. L'home jeia a terra. A la mà, balba, encara hi duia el plànol; el va deixar anar i es va descargolar mostrant un esbós de la Sagrada Família acabada.

1860

Jeia ben quiet.

El sol projectava per sostres i parets les ombres tremoloses de les fulles del pollancre que lluïen i murmuraven amb l'airet de la tarda. Li va venir a l'esment la gira d'un para-sol que havia vist un matí d'estiu a Reus. El reflex de l'aigua ple de llum, fent pampallugues. Ones, ombres daurades, viades. Tornar a l'inici del món de llum i d'ombra... Va lliscar cap al son altra vegada.

Tot era fosc llevat del racó del llum, amb la seva claror esmorteïda. Havia dormit dies o —qui sap?— potser setmanes. Se sentia lluny, transparent de tanta febre. A prop del llum se sentia

xiuxiuejar: Son pare parlava amb el metge. Les paraules «artritis reumatoide» van arribar-li a l'oïda i, per bé que no significaven res per a ell, per la manera com les havien pronunciades, va entendre que volien dir alguna cosa fatídica, pròpia del món dels grans, i d'una manera imprecisa es va sentir important. «El vailet està molt fluix..., perill greu..., obligat a guardar repòs». De lluny es va sentir una porta. En acabat es va tornar a dormir durant una eternitat.

Que potser estava despert? Del fons del fons de la nit va sentir el plor de sa mare, però de tan lluny que potser ho somiava. Era un riu de gemecs que venia d'un altre món. Encara era tot fosc i ell estava sol, però coneixia aquella veu i no, no era pas un somni. La veu era massa aguda i la foscor era massa gran perquè pogués ser un somni. I es va tornar a adormir, un altre cop. Va dormir més del que es pogués imaginar.

Hi tornava a haver xiuxiueigs al racó a prop de la porta. La cambra estava glaçada i l'aire semblava esmolat. Era molt de matí i el sol projectava una resplendor daurada per la paret, més amunt del seu cap. La cara de son pare tenia un color gris. Llavors les paraules, de cop, es van fer entenedores i el metge va deixar caure el seu dictamen amb una claredat sorprenentment exagerada, gairebé com si en gaudís: «Em dol haver-ho de dir, però la situació és extremadament greu. Diria que no té cap possibilitat de recuperar-se». Va veure com queia, vençut, el cap del pare i com la mà del metge se li posava al muscle. «No voldria

de cap manera angoixar-lo, però cal acceptar les coses tal com són. Per part meva, no em podria perdonar si no els aconsellés que cridin un capellà així que puguin. Hi hem fet tant com hem pogut; ara tot és a les mans de Déu».

«Bé. Ara si més no ja no està en les teves, de mans, vell ximplet» —va pensar el noi. Odiava aquell home perquè feia patir el seu pare i perquè feia plorar a sa mare. I, a més, ell no en volia saber res, de capellans ni de funerals. Un altre cop es va capbussar, sense gens ni mica d'esforç, a les fondàries del son.

S'havia fet de dia. Son pare martellejava lluny, a la forja, i ell s'avorria més del que ho hagués fet mai cap criatura des del principi dels temps. D'això n'estava ben cert. Però llavors, altre cop, l'entreson el va enganxar desprevingut i va anar destrenant delicadament el seu enuig. Tornar als orígens del món, tocar-ne l'arrel i recuperar la plenitud. Tornar a les ombres de les fulles al sostre, tornar a les ones aquàtiques de llum que traspassen el para-sol amb una serenitat enorme. Trobar l'origen. Tocar l'arrel. Com quan en Francesc va arrencar de terra el roser per ensenyar-li el garbuix de les arrels; es va quedar amb la boca oberta. Com l'arrel que amb prou feines toca l'aigua i en gaudeix, i gairebé hom pot sentir-ho. O l'arrel del trèmol enllà de la finestra i les seves fulles d'octubre sobre la pell de l'aigua com cabells arrencats que suren. El seu amic Eduard Toda deia que sabia perquè el trèmol tremola sempre, però Toda només tenia set anys i no ho podia pas saber; la llegenda estava equivocada i no

podia ser veritat. Deia que les fulles tremolaven perquè Déu s'hi havia enfadat en veure que quan totes les criatures i els arbres de la creació s'inclinaven al seu davant, aquell arbre maleït no ho feia. «I d'ara endavant —deia Déu a la llegenda— mai no pararàs de tremolar», i des de llavors l'arbre no ha parat mai d'estremir-se. Però, com va poder Déu, enfadar-se amb un arbre? No, l'arbre no era beneit, la llegenda sí que n'era, de beneita. I, doncs, Toda també en devia ser. Com vols que Déu s'enfadi amb un arbre, si els arbres no pequen?

1915

Clarejava al Parc Güell. En Martinell, un jove estudiant d'arquitectura, va entrar al clos i va pujar per la gran escala principal. Portava una cartera sota el braç i contemplava encuriosit tot allò que l'envoltava. «El parc fa molt de goig, de bon matí», pensava. En Martinell va clissar la casa d'en Gaudí i s'hi va adreçar tot decidit.

Un cop a dins es va acostar a la cambra que servia de dormitori, d'estudi i de vegades de menjador i tot. Era plena d'un desordre de maquetes, de llibres i de plànols. Per una de les finestres hom tenia una vista sobirana, àmplia, de Barcelona. El mobiliari no era gran cosa. En Gaudí estava

assegut en una cadira llegint el diari i amb els camals dels pantalons arremangats perquè s'estava fent un bany de peus en un gibrell gros. El diari gairebé li amagava del tot la cara. Els titulars, amb lletra de pam, proclamaven: «LA BATALLA DE LOS DARDANELOS. SUBMARINOS ALEMANES ATACAN A LA FLOTA INGLESA EN GALLIPOLI».

—L'estudiant que heu demanat acaba d'arribar, senyor Gaudí.

La veu de Gaudí emergia de l'altra banda del diari:

—Magnífic, Francesc. Fes-lo entrar. —L'home anava vestit amb modèstia i feia l'efecte de ser un menestral.

En Martinell, veient en Gaudí en remull, va fer intent de recular.

—Oh, disculpeu. No sabia que... —no va acabar la frase.

—Passeu, passeu, jove. Ja estic. Aquests banys d'aigua freda em van molt bé. I encara em va més bé fer-m'hi fregues amb gel...

En Gaudí va plegar el diari, va treure els peus del gibrell i se'ls va començar a eixugar. A en Martinell el va copsar el fet que la barba de l'ancià fos tan blanca; els cabells també n'eren molt, de blancs.

—Seieu, si us plau —el to de Gaudí era càlid i distès—. Heu llegit el diari d'ahir vespre? Que si Romanones, que si Maura... Que si Maura, que si Romanones..., i no sortim d'aquí. Tornarem aviat a les vagues. Què en penseu, vós?

—No ho sé, senyor Gaudí —deia amb un somriure de disculpa—. La política no m'interessa gaire.

—Val més així, jove —Gaudí es començava a calçar—. A mi aquest vici em ve de família. Mon pare, que va morir aquí mateix, en aquesta casa, la darrera cosa que em va dir abans de l'últim alè, va ser preguntar-me quins havien sortit elegits diputats. Heu estat molt puntual... Martinell. Us dieu així, oi?

—Sí senyor.

Gaudí, per fi, li va indicar amb un gest que segués. Us he fet venir perquè m'han dit que sou molt fi d'orella. És veritat?

—Bé m'ho sembla, senyor.

—Estic fent un experiment i us hauré de menester.

Gaudí es va treure un rellotge de la butxaca i un cop l'hagué consultat, el va deixar a una tauleta.

—A les sis es posaran a tocar les campanes de les esglésies. N'he apuntat les característiques principals i la distància que hi ha de cada església fins aquí. I he fet penjar una campana tubular a la Sagrada Família que cada vegada farà tres tocs seguits. Voleu obrir la finestra? Ens avisaran quan faltin dos minuts per a les sis, i en acabat compararem els sons.

En Martinell es va alçar i va obrir la finestra. El panorama era exultant.

—Una ciutat ben bonica, oi?—. Gaudí parlava amb la franquesa de qui mostra casa seva—. Que de presa que ha crescut! Quina esplèndida talaia! Des d'aquí veia cremar les esglésies, durant la Setmana Tràgica. Va ser ben tràgica, i tant!

De lluny van sonar tres tocs de campana. Es van repetir unes quantes vegades.

—Ara! Mireu de retenir aquest so.

En Martinell va escotar amb atenció. En Gaudí, com si deixés estar les campanes, li va preguntar:

—Quin curs estudieu?

—Ja m'he presentat a la revàlida, senyor Gaudí. Ahir vaig lliurar el projecte i demà es reuneix el claustre de professors per qualificar-lo. També hi he afegit un estudi sobre l'arquitectura grega...

—Oh, l'arquitectura grega...! —en Gaudí gronxava el cap.

—Que no us sembla bella?

—Oi tant... Sublim. Però als grecs, els mancava el sentit del penediment. Potser és això el que els falta. Però digueu, encara hi ha el bidell Domènec Calzada?

—Sí, encara... —En Martinell va somriure—. Precisament, li he ensenyat el meu projecte i l'ha trobat bé.

—Doncs ja podeu estar tranquil: aprovareu. En Domènec Calzada mai no l'erra. Si més no, anava així a la meva

època d'estudiant. Val a dir, de mal estudiant, perquè en vaig suspendre moltes...

Van tornar a sonar els tres tocs.

En Gaudí mirà per la finestra, però ja no estava per les campanades. Amb els ulls de dintre estava veient el pati de l'Escola d'Arquitectura quaranta anys enrere.